

Bedøm museerne på det, de leverer

Thomas Bloch Ravn

Der rumles – igen, igen – med en ændring af statens støtte til museerne. I Den Gamle By beder vi politikerne tænke langsigtet og overveje, hvordan man bedst sikrer, at Danmark i fremtiden kan have fagligt stærke og økonomisk bæredygtige museer, der både tiltrækker et stort publikum og har en international profil. Det sætter museumsdirektør Thomas Bloch Ravn fokus på i denne artikel.

At Den Gamle By er et museum af ikke bare national, men af international betydning, fik vi en skøn tilkendegivelse af, da USA's ambassadør, Alan Leventhal, og hans hustru, Sherry, aflagde besøg fredag den 1. juli 2022. Den nytiltrådte ambassadør var i Aarhus for at aflevere sine akkreditiver til dronningen på Marselisborg Slot, og ambassadørparret benyttede lejligheden til også at besøge Den Gamle By. Få dage senere modtog Den Gamle By en håndskrevet takkeskrivelse, hvor Alan Leventhal kaldte Den Gamle By for "an International Treasure".

Det mener vi jo sådan set også selv, men hold op, hvor det alligevel varmer med ambassadørens klap på skulderen. Ikke mindst oven på et par ualmindeligt hårde år, som har vist, at det økonomiske fundament for Den Gamle By og andre vigtige og højt elskede museer er skrøbeligt i skræmmende grad.

Erfaringerne fra de seneste to år med corona giver anledning til at stille spørgsmålet: Hvordan sikrer man, at Danmark også om 10, 30 og 50 år har attraktive, fagligt stærke og økonomisk bæredygtige museer, der både har bred popularitet og høj international profil?

Det nyudnævnte amerikanske ambassadørpar Sherry og Alan Leventhal besøgte Den Gamle By 1. juli.

Hvad er et godt museum?

Ja, det er et sted, der tager vare på historien og rummer dyb faglig viden, samtidig med at det giver oplevelser af en karat, så det tiltrækker og engagerer et stort og bredt publikum. Men det er mere end det.

I Den Gamle By betragter vi det museum, vi har med at gøre, som et reservoir for identitet og forankring og for inspiration og forandring. Når museet er bedst, er det et sted, hvor de besøgende kan føle sig hensat til en anden verden, hvor de kan se og opleve noget, der er forskelligt fra deres hverdag – og hvorfra de, forhåbentlig, kan bringe noget med tilbage. Det gode museum er på den ene side et sted for diskussion og modsigelse, undren og udfordring og på den anden side et sted for glæde og hygge, samvær og sammenhæng.

Et godt museum handler om "mig", og samtidig handler det om noget, der er større end "mig". Det har kant og rummer kundskab, og det er skønt, morsomt og inspirerende. De gode museer er vigtige. Ikke mindst fordi de på en eller anden måde handler lige så meget om nutiden og fremtiden som om fortiden. Derfor er det også vigtigt, at museerne når bredt ud – ud til hele befolkningen og ikke kun til det klassiske museumspublikum.

Købt eller solgt

I fem år har politikerne i Folketinget talt om, at statens tilskud til museerne bør omfordeles. Det har betydet, at en stor del af Danmarks museer i alt for lang tid ikke har vidst, om de var købt eller solgt. Derfor skal Den Gamle Bys budskab til politikerne være: Læg projektet i graven, eller gør noget ved det!

Vælger man det sidste, vil jeg på Den Gamle Bys vegne tillade mig at gøre opmærksom på, at nogle museer er både bedre og vigtigere end andre. Jeg er klar over, at vi i jantelovens hjemland risikerer kritik for det synspunkt, men jeg tror alligevel, at de fleste vil erkende, at nogle museer skiller sig ud på grund af faglighed, folkelig opbakning og international opmærksomhed.

Jeg vover også det ene øje og anbefaler, at man lader en reform omfatte alle statsstøttede museer – også de såkaldte hovedmuseer, Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst – selv om det er staten, der står som ejer.

Betragter man museumsstrukturen med historiske briller, er arven fra enevældens centralisering og etatisme fortsat meget stærk.

Strukturen i museumsloven opererer alene med to hovedmuseer: et for kunst og et for kultur, som begge er ejet af staten og er beliggende i København. Alle andre museer betragtes i princippet som lokal-museer. Og det til trods for at flere af disse museer inden for deres særlige områder gør hovedmuseerne rangen stridig.

Er Statens Museum for Kunst vigtigere end Louisiana, ARoS og Kunsten, og er Nationalmuseet vigtigere end museer som Den Gamle By og Moesgaard Museum, kunne man retorisk spørge. Ja, måske lidt, men afgjort ikke i den grad, som fremgår af museumsloven og den officielle tænkning om museumsstrukturen.

Et udenlandsk eksempel

I Holland, der ellers på mange måder ligner Danmark, har man en helt anden og langt mere mangfoldig model for landets nationale museer. Jeg tror, at Danmark kan hente inspiration her. Der er 26 rijksmuseer – nationalmuseer – der rummer samlinger og fortællinger af national og sommetider også international betydning, og som de eneste modtager tilskud fra staten.

Rijksmuseerne var oprindeligt ejet af staten – akkurat som Nationalmuseet og Statens Museum for Kunst i Danmark. Men i årene omkring 1990 blev de nationale museer sat fri, som de selv siger. De blev til det, vi vil kalde selvejende institutioner, hvilket frigjorde en kreativ kraft uden lige. Frisætningen gav også museerne bedre muligheder for selv at tjene penge – og det gjorde mange af dem i stor stil til glæde for museernes kvalitet og udvikling. En anden vigtig pointe er, at rijksmuseerne ikke er koncentreret i hovedstaden, men ligger spredt ud over det ganske land. Fra Amsterdam og Den Haag til Apeldoorn, fra Enschede til Enkhuisen, fra Groningen til Utrecht og Otterlo.

Forklaringen er, at Holland ikke har enevældens tradition for centralisering omkring hovedstaden, sådan som vi har det så markant her i landet – selv i dag, godt 170 år efter enevældens ophævelse.

Målepunkter

Jeg tror, at mange museer drømmer om, at kulturministeren og Folketinget vil holde op med at vurdere museerne efter, hvem der ejer dem, og i stedet bedømme os på det, vi rent faktisk leverer. Lad mig pege på fire målepunkter.

- Et museum på højeste niveau bør bedømmes på, om det har en attraktionskraft, der dokumenterer, at publikum rent faktisk også gider besøge det og betale for det.
- Et museum på højeste niveau bør bedømmes på, om det som minimum har samlinger af national betydning og meget gerne af international kaliber.
- Et museum på højeste niveau bør bedømmes på sin faglige tyngde, og om den synliggøres i museets formidling, i videnskabelige publikationer og via forskningsmæssigt samarbejde med et universitet.
- Et museum på højeste niveau bør bedømmes på, om det rummer kompetencer og ressourcer, som rækker ud over museet selv, og som kan være til nytte og hjælp for både andre museer og for offentlige instanser og private.

Statens ansvar

I finansverdenen defineres nogle banker som systemiske. Ordet kommer af, at en bank kan være en Systemically Important Financial Institution, SIFI. SIFI'erne er så betydningsfulde, at de ikke må gå konkurs.

Man kunne i forlængelse heraf foreslå, at staten definerer de museer, der er noget helt særligt, som systemiske og dermed så betydningsfulde, at de skal sikres af staten. At systemisk ikke er det samme som at være ejet af staten, giver vist sig selv. Et systemisk museum bør alene bedømmes ud fra, hvad det leverer.

På museerne skal vi naturligvis fortsat arbejde for selv at tjene penge. Men de seneste års samfundskrise har tydeliggjort behovet for, at staten tager større ansvar for driften af de museer, der spiller en særlig rolle for dansk identitet og historie.

Ikke først og fremmest af hensyn til museerne, men af hensyn til det store og brede publikum, som kan få en fornemmelse af, hvem vi er, og hvor vi kommer fra. Nu og om 10, 30 og 50 år.

The museums of the future

A new museum act should challenge the metropolitan focus and etatism that have typified the formal museum structure of Denmark since the 1800s. We should take our point of departure in the question, How does one ensure that Denmark in 10, 30 and 50 years' time

will have attractive, professionally strong and economically sustainable museums that have both wide popularity and a high international profile? One can draw inspiration from the decentralised model one finds in the Netherlands, which operates with 26 museums at the highest level.

In an evaluation of museums at the highest level four factors should be stressed: that the museum attracts and appeals to a wide public; that the museum has collections of national and international importance; that the museum has expertise at the very highest level, documented for example by a permanent relationship with a university; and that the museum has competences and resources with which it helps other museums.